

Met zonder vader

Het levensverhaal van Ietje Slotema,
dochter van verzetsheld Schelto Slotema

Opgetekend door Arnold de Meijer

Voorwoord

De titel van dit boek zal bij velen vragen oproepen. “Met zonder vader” dat kan niet. Het is of met vader, of zonder vader. Maar in dit geval kan het wel.

Dit boek gaat namelijk over het leven van Ietje Slotema, de dochter van verzetsheld Schelto Slotema. Schelto Slotema werd op 22 augustus 1944 gefusilleerd in Vught, Ietje was toen vier, voor zijn betrokkenheid bij het verzet als lid van de K-groep. Ietje is dus vier jaar opgegroeid met haar vader, die toen al vaak weg was voor zijn verzetswerk. Na zijn heengaan groeide zij verder op zonder vader, maar omdat zijn bijdrage aan het verzet groot was, werd zijn naam regelmatig genoemd bij herdenkingen. Bijeenkomsten in Vught, dodenherdenkingen in Groningen, altijd werd er stil gestaan bij de inzet van Schelto. In Ietjes leven was hij dus nog steeds nadrukkelijk aanwezig. Ze was wel zonder vader, maar hij was ook constant aanwezig. Niet tastbaar, maar hij was er wel en trok daarmee een wissel op het leven van zijn dochter.

Dit boek is daarvan een persoonlijk verslag, waarin Ietje ons bij de hand neemt en vertelt wat het betekent om dochter te zijn van een verzetsheld en wat voor gevolgen dat heeft. Vooral wordt er stilgestaan bij de emoties en de gevoelens die het allemaal oproept. Trots op zijn daden, verdrietig door het gemis en toch altijd zijn aanwezigheid voelen. Het heeft Ietje gemaakt tot wat zij is: een strijdbare vrouw, bewust van haar eigen kracht en principes en een feilloos gevoel voor rechtvaardigheid.

Dit boek zou niet compleet zijn zonder stil te staan bij het leven van Schelto Slotema zelf. In het eerste hoofdstuk wordt daar ook uitvoerig aandacht aan besteed. Dit is noodzakelijk om een en ander te kunnen plaatsen.

Wij als lezer kunnen alleen maar met gepaste eerbied stilstaan bij zijn leven. Dankzij zijn gevecht voor rechtvaardigheid en respect voor mensen waarvoor hij zijn leven in de waagschaal heeft gezet en ook heeft verloren, kunnen wij elke dag genieten van de vrijheid die hij samen met anderen voor ons bevochten heeft.

Boerakker december 2017

Arnold de Meijer

1 | Schelto Slotema

Schelto Slotema werd op 9 januari 1911 te Marum geboren als zoon van Melle Wolter Slotema en Ietje Huizinga. Schelto heeft twee zussen en een halfzus. Zijn jeugd speelt zich grotendeels door in Hoogkerk, vlakbij de stad Groningen. Begin jaren dertig [1930-1935] begint hij een rijwielzaak in Haren, daarna een rijwielstalling in de stad Groningen. Daar ontmoet hij Hillie Bangma en het is liefde op het eerste gezicht. Op 5 maart 1938 trouwen Hillie en Schelto in het stadhuis van Bolsward, omdat Hillie daar is geboren. Ze krijgen een dochter en een zoon, het leven lacht hen toe.

Dan breekt de oorlog uit. In 1941 wordt nog een dochter geboren. Zij wordt vernoemd naar Schelto's moeder en heet dan ook Ietje. In april 1943 verhuist het gezin naar de Kerkstraat, nummer 3. Daar heeft Schelto een fietsenstalling, een zaak met splinternieuwe fietsen en een grote werkplaats. De zaken gaan goed en hij heeft dan ook twee rijwielherstellers in dienst. Hillie is in verwachting van hun vierde kind en heeft hulp van een dienstmeisje.

Verzet

Schelto raakt betrokken bij het verzet. Hij was fel anti-Duits. Schelto maakt deel uit van de K-groep, die onder leiding staat van Hessel van der Zee. Deze groep houdt zich voornamelijk bezig met het verbergen van joden en het frauderen met bonkaarten voor levensmiddelen. Ook overvallen op distributiekantoren worden door de K-groep uitgevoerd. Schelto Slotema fungeert meestal als chauffeur en koerier.

Het huis van Schelto en Hillie functioneert een beetje als tijdelijk hoofdkwartier. Er werden regelmatig vergaderingen gehouden en was tevens opslagplaats voor levensmiddelen die bestemd waren voor de onderduikers. Daarnaast deed het dienst als postkantoor. Boodschappen werden afgegeven en doorgespeeld aan andere illegale werkers.

Er zijn regelmatig onderduikers bij Schelto en Hillie. Zowel Hessel van der Zee, alsook Wim Lindens, toch kopstukken van de K-groep, verblijven er vaak. M. Henrich, verzetsnaam Rooie Henkie is ook een regelmatige gast.

Hillie is van alles op de hoogte.

Mijn moeder was van alles op de hoogte. Die heeft heel wat angsten uitgestaan. Tegen moeder zij vader altijd: 'Ik ben voorzichtig, mij overkomt niets! Toch is dat gebeurd met alle gevolgen van dien.

Notitie Ietje Slotema

Er komen dagelijks veel mensen in de fietsenstalling, daardoor valt het verzetswerk niet zo op. Omdat hij ook fietsen aflevert, is dat natuurlijk een mooie dekmantel voor koerierswerk, Door zijn werk kan hij redelijk vrij overal komen. Hessel van der Zee woont en werkt tijdens de oorlog in Groningen. Van beroep is hij ambtenaar bij de landelijke overheid. Tijdens de oorlog wordt Hessel de leider van een verzetsgroep, de zogenaamde K-Groep in de provincie Groningen. Hessel staat in die tijd bij andere verzetsstrijders ook wel bekend als zuster Jo. Dit komt omdat Hessel zich tijdens zijn verzetswerk verkleedt als verpleegster.

K- groep

De Groningse K-Groep ontstaat op 21 januari 1944 na een fusie met de groep van Wim Lindens. Zij hebben hun hoofdkwartier aan Martinikerkhof 19. De verzetsgroep wordt de K-Groep genoemd omdat alle leden een identificatienummer hebben waar de letter K voor staat. Door gebruik te maken van een nummer in plaats van namen, kennen de verzetslieden elkaar niet en kunnen ze elkaar dus ook niet verraden.

Uiteindelijk wordt de groep toch verraden, alle leden worden binnen enkele dagen gearresteerd. In de loop van 1944 komt Hessel namelijk in contact met een student. Deze jongen geeft aan actief te willen worden in het verzet en zegt

over belangrijke informatie te beschikken; onder meer over tekeningen van een bunker in Delfzijl. Als vanaf 2 juni 1944 de hele K-Groep successievelijk wordt opgepakt wordt duidelijk dat de bewuste student voor de SD werkt.

Vught

Schelto Slotema en Jan van Benthem worden als laatsten van de groep, op 5 juni 1944 gearresteerd. Via het Scholtenhuis komen ze terecht in de bunker van Kamp Vught.

Zonder vorm van proces wordt Schelto Slotema tijdens een zogenaamde Deppner-executie, gefusilleerd op de Fusilladeplaats nabij Kamp Vught, op 22 augustus 1944 om kwart over acht in de avond. Samen met 22 van zijn medestrijders namelijk Johannes Adrianus van Benthem, Reint Albartus Dijkema, Auke Hendrik Dijkstra, Fredrikus Berend Eijsink, Johannes Hendrikus Antonius Gerhardus Gort, Berend Hendriks, Harm Heijes, Andries Joustra, Kornelis Kraal, Hielke Lijn, Klaas Nieboer, Albert Oosting, Johannes Marinus van der Poel, Petrus Gerardus Henricus Schlaman, Hein Schukken, Cornelis Enno Smith, Albert Steen, Eemke van der Veen, Hubertus Jacobus Emmanuel Verheul, Sipke Visser, Gerke de Vries en Hessel van der Zee

Wachten

Lange tijd zit Hillie in onzekerheid over het lot van Schelto te wachten op nieuws. Als de oorlog is afgelopen, komt hij echter niet thuis. Pas op 19 november 1945 krijgt Hillie bezoek. Een dominee komt haar vertellen dat Schelto ruim een jaar geleden in Vught is gefusilleerd. Samen met hun vier kinderen, variërend in leeftijd van zeven tot twee jaar, moet Hillie het verder alleen zien te rooien. Op 16 september 1996 overlijdt Hillie, op 82-jarige leeftijd.

2 | Deppner- executies

Na de mislukte aanslag op Adolf Hitler op 20 juli 1944 door Graaf Claus Schenk von Stauffenberg werd tien dagen later het Niedermachungsbefehl uitgevaardigd. Dit hield in dat verzetsstrijders, door de Duitsers consequent terroristen en saboteurs genoemd, zonder proces meteen geëxecuteerd konden worden. Een probleem dat zich daarbij voordeed was: wat te doen met al die gevangenen die nog niet waren berecht.

De op 1 juni 1944 benoemde nieuwe bevelhebber van de Sicherheitsdienst (Karl Eberhard Schöngarth) was nog niet ingewerkt en liet de uitwerking over aan zijn adjudant Erich Deppner.

Erich Deppner werd op 8 augustus 1910 geboren in Neuhaldensleben. Hij studeerde rechtswetenschap en werd nog tijdens zijn studie lid van de NSDAP. In 1933 werd hij lid van de SS. Omstreeks 1938 vervolgde hij zijn carrière in de SD.

Mei 1940 werd Deppner overgeplaatst naar Nederland en opgenomen in de Einsatzgruppe van de Sicherheitspolizei van de Sicherheitsdienst. Deppner maakt promotie, wordt Sturmbannführer, hoofd van de contraspionage en adviseur en ondergeschikte van de bevelhebber

van de Sicherheitspolizei, achtereenvolgens Wilhelm Harster, daarna Erich Naumann en Karl Eberhard Schöngarth.

Vrijwel de gehele oorlog bestreed hij vanachter zijn bureau het Nederlands verzet. April 1942 gaf Hans Albinn Rauter hem de opdracht Russische krijgsgevangenen in Kamp Amersfoort te fusilleren. Dit diende als vergelding voor de executie van Duitse krijgsgevangenen aan het oostfront. Al de volgende dag werd door Deppner een executiepeloton samengesteld.

Even buiten Amersfoort werden 77 gevangenen geëxecuteerd. Op 27 september was een groep van 101 Oezbeken in het kamp gevangen gehouden. Door verwaarlozing, uithongering en marteling waren er nog maar 77 in leven. Na de executie inspecteerde Deppner de dood van de gevangenen en indien nodig verleende hij hen het 'genadeschot'.

Van juli tot augustus 1942 functioneerde Deppner als de eerste commandant van kamp Westerbork. Vanuit Westerbork werden 102.000 Nederlandse Joden en zigeuners naar de Duitse vernietigingskampen getransporteerd, Het eerste transport naar Auschwitz Birkenau werd geleid door Erich Deppner. Om het voorgeschreven aantal van duizend te halen stuurde Deppner kinderen zonder hun ouders op transport. Hierdoor ontstond een oproer. Deppner werd hierna vervangen.

Na D-day werden veel verzetsstrijders en saboteurs in kamp Vught geconcentreerd. Zij werden ondergebracht in de zogenaamde bunker. Ontsnappen daaruit was nagenoeg onmogelijk. In de zomer van 1944 werd Deppner naar Vught gestuurd om Hitlers Niedermachungsbefehl uit te voeren. Deppner was, vanuit zijn functie goed op de hoogte van het Nederlandse verzet en hij stelde dan ook de executie-lijsten op. Eind augustus, begin september werden 450 mensen, voornamelijk mensen uit de top van het verzet op last van Deppner geëxecuteerd.

3 | 5 juni 1944

Door het opnemen van een student in de K-groep, wordt de groep door de Duitsers opgerold. De student wordt opgenomen in de groep omdat hij belangrijke kennis heeft over een bunker in Delfzijl. Hij blijkt echter een verrader. De familie Slotema had regelmatig onderduikers in huis, zowel in de Kleine pelsterstraat, alsook in de Kerkstraat. Het aantal varieerde van drie tot vijf personen. Ook Hessel van der Zee had regelmatig onderdak bij Schelto.

Successievelijk wordt vanaf 2 juni 1944 de hele K- groep gearresteerd. Jan van Benthem en Schelto Slotema zijn de laatsten.

Sjoukje Slotema, een van Schelto's dochters weet zich te herinneren:

Wij kwamen de hoek om. Er stond een grote witte auto voor onze deur met twee Duitse soldaten. Mijn moeder schrok. Ik voelde dat er iets ergs aan de hand was. Ik zag pappie voorop lopen met vier mensen achter hem aan. Een had een pistool in de aanslag op mijn pappie gericht. Daarachter weer twee Duitse soldaten. Mijn pappie werd in de auto gegooid.

Toen dat gebeurde hebben de overburen ons in huis gehaald. Ik zie het nog steeds voor me. Pappie met de blauwe overall, wit overhemd en een groene strik met witte stippen en de hoed op. Ik was [nog] maar vijf jaar maar herinner me dat als de dag van gisteren.

Het jongste broertje van negen maanden lag in zijn bedje. Moeder moest weer terug. Daar hebben de Duitsers geprobeerd moeder in de kelder te stoppen. Ze heeft zich met alle geweld verzet. Een goede Duitser heeft haar laten vluchten. [Hij] kon het niet meer aanzien, een jonge vrouw met 4 kinderen, dat die naar het Scholtenshuis zouden worden gebracht.

Brief van Sjoukje Slotema aan haar zus Ietje

Ietje kan het volgende aanvullen:

Moeder had mij verteld dat wij een poosje gingen logeren in Paterswolde. (...) Wij gingen lopend naar tante Zwanie en oom Anne. Sjoerd in de kinderwagen. Ietje op een plankje er boven op. Sjoukje en Mellie ernaast met een huilende moeder.

Wij hebben een nacht geslapen in de Blekerstraat. De volgende dag naar Leek. Daar waren al veel onderduikers. Wij konden daar niet blijven. Er was geen oplossing meer voor een vrouw, vier kinderen en een hond. De boer vroeg heb je nog familie? Dan moet je daar maar naar toe.

We zijn vertrokken naar Bolsward naar de ouders van mijn moeder. Laat in de avond zijn we aangekomen(...) Over het bruggetje gingen Sjoukje en Mellie naar opoe en opa. [Toen wij vertelden dat onze] pappie was opgepakt zeiden Tante Lies en oom Gerard: Opa was er al bang voor.

Notitie Ietje Slotema

Het gezin Slotema, moeder en vier kinderen, bleef iets langer dan een jaar in Bolsward. Hillie was vaak onderweg om uit te zoeken waar Schelto was. Niets ging haar te ver.

Onze moeder heeft 5000 gulden betaald om onze pappie vrij te kopen. [Maar] het was een oplichter. Het was K. Snijder, helper van Lehnhoff.

Onze moeder heeft het heel zwaar gehad. Ze ging regelmatig van Bolsward naar Groningen om (...)pappie vrij te krijgen.[Zij] heeft moeten reizen in een melktank, op bevroren vlees, op transportfietsen. (...) wat een angst. Vaak waren (...)opa en oma erg ongerust als moeder onderweg was. Wij als kinderen voelden die angst ook.

Notitie Ietje Slotema

Onzekerheid, verdriet en angst nestelen zich in de dan drie jaar oude Ietje.

Uren heb ik op de hoek van de straat zitten wachten. Geen pappie!

Notitie Ietje Slotema

Na de vlucht van Hillie en haar vier kinderen is tante Liene naar het huis van de Slotema's (Kerkstraat 3) geweest. Tijdens een van deze bezoeken werd zij opgepakt.

Zij is zes weken op het Scholtenshuis vastgehouden. Zij heeft onze pappie zien staan, handen en voeten gebonden en het hoofd in houten blokken. Tante Liene heeft kunnen zeggen : 'Ik ben het Schelto' en hij antwoordde: 'k Heb niets gezegd, heb niets gezegd!'

Notitie Ietje Slotema

4 | Vught

Jan van Benthem en Schelto Slotema worden opgepakt en op 5 juni naar het Scholtenshuis gebracht, één van de zes Nederlandse Aussenstellen, een hoofdkwartier voor de regionale afdeling van de Sicherheitsdienst en de Sicherheitspolizei. Onder leiding van Robert Lehnhoff werden met name verzetsstrijders beestachtig behandeld en vaak gemarteld (Zie verhaal van Tante Liene in hoofdstuk 3)

Daar wachten hun onmenselijke martelingen. Zo werd bij Hessel van der Zee, bijvoorbeeld een brandende kaars in neus en mond gestoken. Vanuit het Huis van Bewaring krijgt Schelto Slotema toestemming om een paar woorden te schrijven aan zijn familie. Hij schrijft:

Lieve vrouw,

Ik mag nu een paarletters schrijven. Hoe is het met de kinderen. Daar heb ik zo naar verlangd, maar ben jullie allemaal gezond. Van huis had ik gedacht zie waar het heen gegaan is en als een [onleesbaar]naar t'Scholtenshuis gaan want daar Hil is mijn portefeuille met 300 gld tot 400 gld inzit en mijn identiteitsbewijs en een bos sleutels en je moet met de huurbaas praten (...) Hoe is het met mijn zusters. Ik hoop van goed. Vragen de kinderen veel naar mij. Ik wou dat ik jullie ven kon pakken, maar heel even. Ik hoop dat ik vanmiddag weer thuis ben.

Ik ga morgenvroeg naar Vught , dat is vrijdag 7/7. Daar kun je mij ook schrijven. Dat moet je dan voor mijn aankomst op de brief zetten. Stuur mij dan rookerij en eten, zoo spoedig mogelijk lieveling en Homan daar heb ik nog wat te goed van. Stuur hier nog even f3.50 naar het Huis van bewaring. Wel een pak en overjas brengen die ik nog bij Melles heb.

Hillie ik heb nog zoveel aan mijn hoofd, maar daarvoor is de brief te klein. Schrijf me gauw pak de kinderen voor mij ik verlang er zo naar . Hil wil je het ondergoed even hier weghalen. Scheerapparaat kun je bij Boonstra krijgen, mesjes.

Hillie doe de groeten aan allen, Schelto

Dit is het laatste wat de familie Slotema van Schelto hoort.

Via het Huis van Bewaring kwam hij samen met Van Benthem in Kamp Vught. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was Vught het enige SS-concentratiekamp buiten nazi-Duitsland en het door nazi-Duitsland geannexeerde gebied.

In tegenstelling tot andere 'buitenlandse' kampen werd kamp Vught, door de Duitsers officieel *Konzentrationslager Herzogenbusch* opgezet naar het model van andere kampen in nazi-Duitsland. Het kamp viel ook rechtstreeks onder commando van het SS-hoofdkantoor in Berlijn.

Zij gaan rechtstreeks naar de bunker, waaruit ontsnappen nagenoeg onmogelijk is.

Hillie vroeg zich regelmatig af: Schelto waar ben je. Hoe ben je er aan toe en hoe is het met je. We willen zo graag iets horen. Maar de stilte bleef. Tot 19 november 1945.

Wat er in Vught met Schelto allemaal gebeurd is, is nagenoeg onbekend. Zoals boven vermeldt was Vught een SS kamp en daarmee een stuk strenger en harder dan andere kampen.

Om vader een hart onder de riem te steken is er een foto van moeder Hillie en de drie kinderen gemaakt. Die zou naar Vught gestuurd worden.

'Mijn moeder heeft daar verschillende pakjes naar toegestuurd, maar of dat allemaal ook aangekomen is, ja dat weet je natuurlijk niet.'

Eenmaal kindje zul jij trots zijn, p. 83

De angst van de familie Slotema moet enorm geweest zijn. Ietje Slotema ontmoet schrijfster E.H. Hahn-Poolen verschillende keren. Zij schreef; 'Herinneringen aan mijn Jan (van Benthem).' De verhalen van de schrijfster en Ietje's moeder hebben de nodige raakvlakken. De angst en spanning is intens. Geen van de betrokkenen in de oorlog mag van de ander weten wie hij of zij echt is. 'Bij het lezen van het boek voelde ik de angst van mijn moeder en die angst is er nog steeds', vertelt Ietje.

5 | 22 augustus 1944

Zonder vorm van proces wordt Schelto Slotema tijdens een zogenaamde Deppner-executie, gefusilleerd op de Fusilladeplaats nabij Kamp Vught, op 22 augustus 1944 om kwart over acht in de avond in een zogenaamde Deppner-executie (zie hoofdstuk 2.).

Samen met 22 van zijn medestrijders namelijk Johannes Adrianus van Benthem, Reint Albartus Dijkema, Auke Hendrik Dijkstra, Fredrikus Berend Eijsink, Johannes Hendrikus Antonius Gerhardus Gort, Berend Hendriks, Harm Heijes, Andries Joustra, Kornelis Kraal, Hielke Lijn, Klaas Nieboer, Albert Oosting, Johannes Marinus van der Poel, Petrus Gerardus Henricus Schlaman, Hein Schukken, Cornelis Enno Smith, Albert Steen, Eemke van der Veen, Hubertus Jacobus Emmanuel Verheul, Sipke Visser, Gerke de Vries en Hessel van der Zee wordt Schelto Slotema geëxecuteerd.

*De laatste voetstappen van velen in dat mooie bos.
Er gaat heel wat door je heen als je daar staat.*

Notitie Ietje Slotema

Het executiepeloton is voor een groot deel samengesteld uit Nederlandse SS'ers. Normaal zijn zij verantwoordelijk voor de bewaking van het kamp. De in het kamp achtergebleven gevangenen kunnen de schoten horen.

Na de executie worden zij op een kar naar het crematorium gebracht en daar in de oven geperst om verbrand te worden.

Bij een rondleiding op kamp Vught bezoekt Ietje deze plek.

Daarna zie je de verbrandingsoven en de kar. Heeft mijn vader daarop gelegen? Hebben ze hem hier in die oven gedrukt en verbrand? Het is als mens verschrikkelijk om daar te lopen. Maar, als dochter nog erger. Bij deze verzetsmensen was mijn pappie. Wat heb ik vaak gezegd: Ik wil mijn pappie terug.

Notitie en gesprek op 11 november 2017 met Ietje Slotema

6 | 19 november 1945

Ietje kan zich nog heel goed herinneren dat haar moeder bericht kreeg van het afwikkelingsbureau dat pappie niet meer terug zou komen. De Dominee kwam vertellen dat Pappie in Vught gefusilleerd was.

Ik zie mijn moeder nog staan. Totaal ontredderd. De wanhoop nabij met de brief in de hand en de handen tegen haar hoofd. Totaal overstuurd. Huilen, huilen en nog eens huilen. Na de 19^e november heb ik veertien dagen van de zenuwen niet kunnen praten

Notitie Ietje Slotema

Na de melding op 19 november 1945 werd Hillie nooit meer dezelfde.

Als zij in de kamer zat en een deurkruk zag bewegen raakten haar ogen verschrikt en dan riep ze: Schelto! Maar mijn vader stond er nooit.

Notitie Ietje Slotema

Hillie Bangma had een oorlogstrauma en was tot weinig meer in staat en dat trok een wissel op de kinderen

Als kind heb ik een ongekennde zorgzaamheid ontwikkeld voor mijn moeder. Het was altijd moeder helpen. Ik heb thuis verschrikkelijk veel moeten doen. (...) 'Meisje doe dit, meisje doe dat.' [Bovendien] kon mijn moeder ontzettend fel uithalen. Ik heb ontzettend veel over me heen gekregen. Maar dat waren gewoon de emoties die ze kwijt moest. Ze heeft volgens mij nooit kunnen verwerken wat er in de oorlogsjaren is gebeurd. Ze heeft me wel beetgepakt. Dan schudde ze me door elkaar, ik was nog klein, en dan zei ze: 'Hoor je de laarzen in de straat?' Haar angst heeft ze volledig op mij overgebracht.

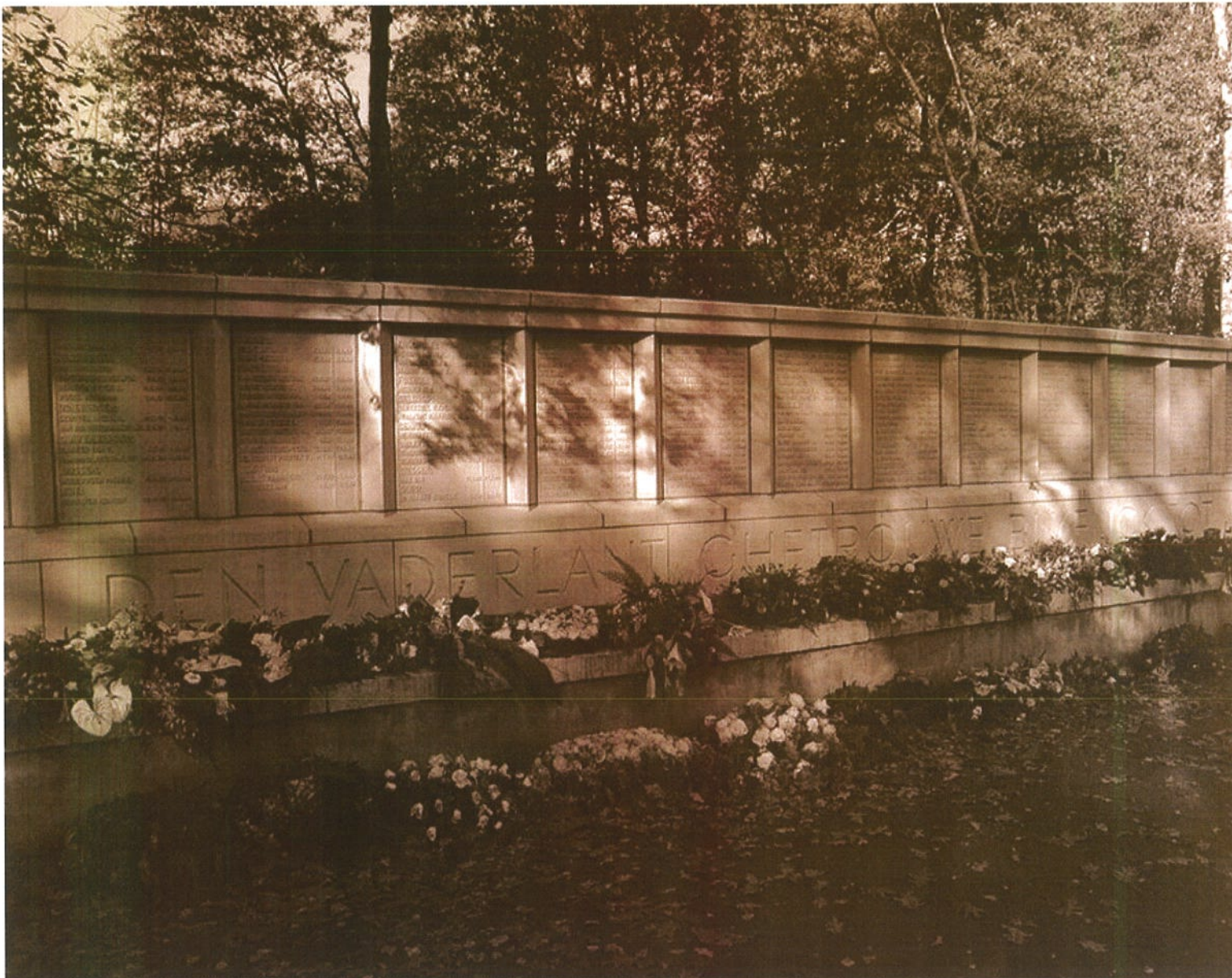
De uitkijk van mijn vader in *Eenmaal kindje zul je trots zijn*, pag. 84

Omdat Hillie eigenlijk niet alleen kon zijn maar mensen om zich heen moest hebben, hadden de Slotema's kostgangers in huis. Dat was eigenlijk voor moeder om haar verdriet te verwerken, geeft Ietje toe.

De kostgangers gingen de deur uit toen Hillie opnieuw trouwde. Samen met haar nieuwe man opende ze een zaak. Voor Ietje ontstond daar enige ruimte...
Maar

Ik heb ook maar weinig gewerkt bij een ander.(...) Ik moest altijd in ons bedrijf werken. Want als ik ergens werkte waar ik het naar mijn zin had en mijn moeder hulp nodig had, dan belde ze op dat ik niet meer terug kwam omdat zij mij nodig had .Ik heb mijn moeder wel eens (...) achter het behang(willen) plakken. Voor geen goud wil ik mijn jeugd overdoen.

Notitie Ietje Slotema

7 | Het Vught van Ietje

Omdat zowel Schelto Slotema, alsook Hillie Bangma een vooraanstaande rol hadden in het Groninger verzet, en significant zichtbare hulp hadden verleend aan onderduikers, werd de familie regelmatig uitgenodigd voor allerlei ge- en herdenkingen. Dat is natuurlijk niet alleen een erkenning van het heldendom van Schelto, maar ook elke keer een openrijten van allerlei wonden, herinneringen en verdriet. Voor Ietje betekende dit, dat de vader die er nooit was, toch wel een duidelijk spoor in haar leven achter liet. Hij was er niet lichamelijk, maar hij maakte nog wel degelijk onderdeel uit van haar dagelijks leven.

Herinneringscentrum Vught wordt vaak door Ietje bezocht:

Het kamp was van grauwe steen nageemaakt en er werd wat verteld over de barakken. (...) Drie lagen kribben stonden er ook. (...) een dokterskamer, keuken, snijkamer. In de hal staan alle namen en provincies en de geboortedatum en de laatste dag van deze verzetsmensen. Daarna zie je de verbrandingsoven en de kar. Het is (...) verschrikkelijk om daar te lopen, maar als dochter nog erger. Bij deze verzetsmensen was mijn pappie. Wat heb ik vraag gezegd: 'ik wil mijn pappie terug'.

Notitie Ietje Slotema

Tijdens een ander bezoek aan Vught werd Ietje geconfronteerd met een bank, waarop gevangenen vastgehouden en of gebonden werden, als hen stok- of zweepslagen werden toegebracht.

Toen ik bij dat bankje stond moest ik denken aan mijn pappie. Zou hij daar ook op gelegen hebben? Wat hebben ze allemaal met hem gedaan? Hoe veel heeft hij maar gelede, Daar kan ik niet tegen en word daar nog steeds erg geemotioneerd van.

Gesprek Ietje Slotema

Ietje gaat naar veel herdenkingen en ontmoet veel mensen. Op een terugreis van de Dodenherdenking op de Dam in Amsterdam ontmoet zij in de trein Dokter Wijn uit Geneve. Er ontstaat een gesprek

Op weg naar huis ontmoet ik iemand en we kwamen aan de praat. Het was een verzetsman . Hij was arts en had net voor de oorlog de eed afgelegd en zijn studie afgemaakt. Als verzetsman was hij op de Veluwe, Arnhem, Utrecht en Groningen geweest. Ik vraag: Heeft u ook Schelto Slotema ontmoet? Met de vinger op mij gericht zegt hij: "Ik heb hem maar kort gekend, maar het was een van de beste verzetsmensen die er was. Ik was met stomheid geslagen. Met gebroken stem zeg ik: "Dat was mijn vader.' De arts valt stil laat het hoofd zakken. Dan kijkt hij weer omhoog. "Ik zie het, de neus, het voorhoofd, de uitkijk, de ogen, de wenkbrauwen, scheiding in het midden. Alleen je gezicht is smaller." Dit na vijftig jaar nog te horen!

Notitie Ietje Slotema

Nationaal Monument

Om de verzetshelden die hun leven lieten op de fusilladeplaats van Vught werd er na de ontruiming van het kamp door omwonenden een enorm houten kruis opgericht. Het monument is een uit 26 staande kalkstenen bestaande muur, waarop de 329 namen van hen die hier zijn doodgeschoten. Het werd op 20 december 1947 door prinses Juliana onthuld. Zowel in 1995 alsook in 1997 werden de panelen beklad met teer. Deze bekladde panelen zijn een onderdeel geworden van de vaste expositie. In een persoonlijk gesprek in 2016 vertrouwde Ietje mij daarover toe:

Wie doet zoiets nou ?Wat bereik je daar nu mee, wat heeft dat voor zin? Ik heb daar veel verdriet van gehad. Het met teer besmeuren van de namen van mensen die hun leven lieten om de vrijheid van ook deze mensen veilig te stellen. Het is ook goed dat de stenen onderdeel zijn van de tentoonstelling. Als een permanente waarschuwing.

Gesprek Ietje Slotema)

Voor Ietje persoonlijk blijft Vught een heel ambivalente plek. Aan de ene kant een plaats waar de herinnering aan haar vader levend is en blijft, maar daarnaast ook de pijn om dat wat hij daar heeft moeten doorstaan. Loopt zij

daar, op weg naar het Monument, de zelfde route als haar 'pappie'?

De laatste voetstappen van velen in dit mooie bos. Net als toen waarschijnlijk fluiten de vogels. Nog steeds schijnt de zon en geurt de heide. En in al die oorverdovende stilte staat daar het Monument. Spoorloos zijn jullie niet. Jullie namen zijn bekend. De liefde voor jullie zal blijven. Tot onze bloemen zijn uitgebloeid.

Notitie Ietje Slotema

8 | Hoe verder

De strijd van haar vader voor de vrede, het verzet tegen het totalitaire regime, heeft Ietje haar vader ontnomen. Hij was er weliswaar niet meer, maar was nog wel steeds aanwezig. Hij spookte door haar hoofd, zoals blijkt:

Pappie,

De jaren zijn vestreken. Ik ben een keer zo oud dan jij bent geworden. Ik was nog zo klein. Je oogappeltje. Als kind besepte ik het verdriet niet, maar wel de angst. Ik vroeg Sinterklaas zelfs wanneer mijn pappie terug zou komen. Iedere dag denk ik aan je. Aan hoe je zei: "Kom lieve kleine meid dans met mij!" Ik zie je nog voor me. Hoe je broertje leerde fietsen, Hoe het huis, de winkel en de werkplaats eruit zag. Mammie was er van overtuigd dat elke keer als de deurkruk omdraaide jij er aan kwam en riep dan je naam. Maar je stond er nooit.

We hebben altijd de hoop gehad dat je terug zou komen. Op 21 augustus 1994 zat zij lekker bij mij op het balkon. Ze werd al erg vergeetachtig. "Wat was ik graag bij jullie vader gebleven. Waarom, Waarom moest dit nou." (...) De liefde voor jou zal altijd blijven. (...)

Zestig jaar later is er nog altijd angst, spanning en verdriet en de behoefte om pappie even te zien, de handen om de hals te slaan en te zeggen ik houd van je. De grijze cellen in het hoofd blijven in beweging. Rust zal er niet komen. Alleen als ik mijn ogen sluit.

Notitie Ietje Slotema)

Zelfs in de nacht komt Schelto vaak voor in Ietjes dromen. Ook daar vindt zij geen rust, zoals in de kerstnacht van 2013. Die droom koestert zij nog steeds.

Ik was thuis. Het was mooi weer en opa en oma stonden even buiten. Mijn jongste broertje zat op zijn hobbelpaard onder de boom. De kat miauwde.

Wij woonden op de hoek van de straat en daar zie ik ineens mijn pappie aankomen met nog iemand (...) Ik loop op pappie af en wil de handen om hem heen slaan. Pappie zegt: "Ik heb zo veel verdriet gehad!" Op dat

moment word ik wakker. Totaal de kluts kwijt. Ik wist het even niet. Ik zag pappie zoals hij was toen hij ons heeft verlaten. Heb wel een half uur rechtop in bed gezeten. Kon het niet bevatten. Dat beeld zie ik nog regelmatig voor me. Ik denk niet dat het ooit weg zal gaan.

Notitie Ietje Slotema

Het gemis blijft aanwezig in Ietjes leven. Pappie is er lichamelijk niet. Geen knuffels. Geen aai over het bolletje. Maar toch is hij bij elke stap die gezet wordt nadrukkelijk aanwezig. Zijn geest, zijn gedachtengoed heeft zich genesteld in Ietjes hoofd.

Bij elke herdenking is Ietje aanwezig. Bij elke bijeenkomst geeft zij hommage aan haar vader. Zij is opgegroeid en oud geworden. Met zonder vader. Haar gevoelens, wat het gemis voor haar betekend, komen het best naar voren in haar eigen woorden in Pappie.

Pappie

Was nog te jong om je te kennen
Nog veel te klein om je te zien
Weet nog dingen van horen en zeggen
Wat men zo zegt in het algemeen
Was dat goed, of was dat slecht
Of was het er tussen in
Begroot me zo dat ik je niet heb gekend
Ik ken je alleen van de foto
Op de schoorsteenmantel
Ik ken je alleen van het portret
Wie van ons was het meest bij- de - hand
Ken je alleen van de buitenkant
Ik kijk je aan en word niet wijzer
Praat tegen je aan, kijk en het blijft stom
Heb ik je haar of je kleur ogen
Wat vroeger was komt niet weerom
Is het goed of is het slecht
Of zit het er tussen in
Begroot me zo dat ik je niet heb gekend

Je dochter,

Ietje Slotema

Nawoord

De meeste boeken worden afgesloten met een dankwoord. Vaak wordt dan aangegeven dat het te ver zou gaan om iedereen te noemen, waarna dan een heel stel namen volgt. Zo ook hier.

Mijn grootste dank gaat uit naar Ietje Slotema, die mij zo vertrouwde, dat zij mij niet alleen deelgenoot heeft gemaakt van haar zieleroeselen, maar ook ongcensureerde inzage heeft gegeven in alles wat zij ooit heeft opgeschreven.

Daarnaast naar mijn vader zonder wiens openheid en de doorvoelde gesprekken over zijn ervaringen in de tweede wereldoorlog mijn interesse voor deze periode niet gestimuleerd zou zijn, waardoor ik in staat ben geweest dit boekje uiteindelijk te schrijven.

Ook dank aan mijn moeder, zonder wiens voortdurende zorg om mijn welzijn ik er waarschijnlijk niet meer geweest zou zijn.

Veel dank ben ik verschuldigd aan mijn partner Janja Ridder. Zonder haar stimulans en het geduld waarmee zij luisterde naar de passages die ik haar voorlas, had dit boekje nooit het licht gezien.

Last but not least gaat er veel dank uit naar Maico van Dijk die dit boekje op een integere en betrokken wijze heeft vormgegeven.

De grootste dank gaat echter uit naar Schelto Slotema en zijn verzetsmakers. Hun verzet stoelde op een innerlijk concreet verlangen naar vrijheid, ten koste van alles. Een instinctieve drang om deze vrijheid te verdedigen zodra die wordt bedreigd, heeft er voor gezorgd dat wij in vrijheid hun verhaal kunnen vertellen. Dankzij hun onverzettelikhed zijn wij in staat om in vrede en vrijheid te leven. Dank daarvoor.

Februari 2018

Arnold de Meijer

Gebruikte bronnen

Een monumentaal oorlogsverhaal - De Meierij tussen 1939 en 1945 in ruim 100 gedenktekens van Frans van Gaal, Jacques van Eekelen en Ruud Vermeer. 's-Hertogenbosch, Adr. Heinen Uitgevers.

Het Grote Gebod: Gedenkboek van het Verzet in LO en LKP. Kampen, Kok, 1989. 4e druk/ 2 delen. ISBN 90-242-6304-2. Deel 1 - pagina 149-152

Dr. L. de Jong (1969-1982), *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog*, deel 4 p. 79, deel 10 pp. 66-78, deel 12: 550- 559, Staatsuitgeverij, Den Haag.

Jongkind, Beatrice L. (red) *Eénmaal kindje zul jij trots zijn! Kinderen van Verzetsdeelnemers WO II vertellen hun verhaal.* Kampen, Van Warven, Podewin (ed.): *Braunbuch: Kriegs- und Naziverbrecher in der Bundesrepublik und Berlin (West)*, 3e druk 1968, p. 88

Gesprekken met en notities van mevrouw Ietje Slotema
www.nmkampvught.nl

Groningen, februari 2018